

DOI 10.37491/UNZ.77.5
УДК 347.627

Лариса ГРИЦИШИНА¹

РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ З ОКРЕМИМИ КАТЕГОРІЯМИ ОСІБ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Досліджуються проблеми розірвання шлюбу з окремими категоріями громадян у сімейному праві України. Особливу увагу зосереджено на нормативно-правових і окремих процесуальних аспектах розірвання шлюбу із такими категоріями осіб, як військовослужбовці (включно із військовополоненими), засуджені до позбавлення волі, особи, які страждають психічними розладами, та особи, які перебувають на тимчасово непідконтрольних Україні територіях. Як ілюстративний матеріал розірвання шлюбу із зазначеними категоріями осіб використано судові справи, рішення у котрих прийнято вітчизняними судами. Запропоновано шляхи вирішення проблем, що мають місце в досліджуваній сфері, зокрема запропоновано внести зміни в сімейне законодавство України, котрими закріплювалися особи, засуджені до позбавлення волі на строк не менше п'яти років, як окрема категорія осіб у сенсі розірвання шлюбу за заявою одного із подружжя; заборонялося б розірвання шлюбу із військовополоненими до їх повернення із полону. Наголошено на необхідності зміни концептуального підходу судів до розірвання шлюбу із особою, яка страждає психічним розладом, що не може бути підставою для визнання особи недієдатною, зокрема пропонується або створити нормативно-правові засади для неврахування судами у процесі розгляду справ про розірвання шлюбу обставини

¹ аспірантка,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
grytsyshyna@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-8590-728X>.

страждання психічним захворюванням, що не може бути підставою для визнання недієздатності, однієї зі сторін справи (як правило, відповідача) як домінуючої причини розпаду шлюбу, або звернутися до фактичного інституту судового прецеденту. Особливу увагу приділено розірванню шлюбу через проживання одного із подружжя на непідконтрольній Україні території. Особливо цікавими є випадки юридичної колізії, коли сторони вимушені двічі розривати шлюб — на непідконтрольній Україні території та на території України, оскільки рішення суду, що приймається відповідно до законодавства держави-інтервента, зокрема Російської Федерації, не визнається як законне в Україні.

Ключові слова: сімейне законодавство, розірвання шлюбу, окремі категорії осіб.

Під час розгляду розірвання шлюбу в національній правовій системі необхідно приділити належну увагу питанням розірвання шлюбу з окремими категоріями осіб у сімейному праві України, оскільки такі питання визначено лише частково (ст. 107 Сімейного кодексу України (СК України) [1]). І якщо в початковій редакції цієї статті йшлося про розірвання шлюбу державним органом реєстрації актів цивільного стану за заявою одного з подружжя, якщо другий визнаний судом безвісно відсутнім, недієздатним або був засуджений за вчинення злочину до позбавлення волі на строк не менш як три роки, то сьогодні, після вилучення зі змісту диспозиції ст. 107 СК України положення щодо засуджених до позбавлення волі, питання розірвання шлюбу із ними, залишається практично відкритим. Крім того, військова агресія та інтервенція Російської Федерації на окремі українські території обумовила також необхідність урегулювання проблеми окремих випадків розірвання шлюбу за спеціальними ознаками суб'єктів правовідносин щодо розірвання шлюбу таких категорій осіб, як військовослужбовці (у тому числі й військовополонені) та особи, які з тих чи інших причин залишились на тимчасово непідконтрольних територіях. Певні сумнівні аспекти простежуються і під час розірвання шлюбу із особами, які страждають на психічні захворюваннями, котрі не є підставою для визнання їх носія недієздатною особою.

Дисертаційні дослідження українських вчених розглядають окремі питання щодо припинення шлюбу, такі як: «Правове регулювання припинення шлюбу за законодавством України» (О. І. Сафончик), «Укладення та розірвання шлюбу за законодавством України» (О. Ю. Бикова), «Правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України» (К. М. Глиняна), «Припинення шлюбу за законодавством України» (А. Б. Болховітінова).

Питання розірвання шлюбу розглядають у працях В. А. Ватраса [1], А. О. Дутко [2], О. І. Сафончик [3] та інших дослідників сучасного та радянського періодів. Однак практично поза увагою науковців залишилось питання розірвання шлюбу з окремими категоріями осіб, що, зрештою, й обумовлює нагальність цього дослідження.

Метою статті є дослідження питання розірвання шлюбу з окремими категоріями осіб у сімейному праві України задля пошуку можливих шляхів вирішення проблемних питань у цій сфері.

За загальним правилом, відповідно до ст. 107 СК України, шлюб розривається органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою одного із подружжя, якщо інший із подружжя визнаний безвісти відсутнім або визнаний недієздатним у судовому порядку [4] (наголосимо, що норми права не охоплюють випадки коли, обоє членів подружжя визнані безвісно відсутніми або недієздатними, хоча принципово така ситуація не виключається на практиці). Варто згадати, що до 2010 року ця стаття містила згадану нами третю підставу для розірвання шлюбу за заявою одного із подружжя — засудження іншого із подружжя до позбавлення волі на строк не менше трьох років. Однак на підставі Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» № 2398–VI від 1 липня 2010 р. [5] таку норму було виключено, що призвело до можливості розірвання шлюбу за заявою одного із подружжя із особами, засудженими до позбавлення волі, лише в судовому порядку.

Судова практика переконливо свідчить, що тривалість строку позбавлення волі прямо пропорційно зіставляються із кількістю позовів про розірвання шлюбу: що довше особа перебуватиме в місцях позбавлення волі, то вища ймовірність того, що шлюб із нею буде розірвано. Хоча наголосимо, що є поширеною і практика зворотного, коли особи засуджені до тривалого перебування в місцях позбавлення волі, намагаються вступити у шлюбно-сімейні відносини для отримання можливості на короткотермінові зустрічі та тривалі побачення з членами сім'ї (іншим з подружжя), намагаються реалізувати свої права на батьківство (більш поширений варіант) з метою отримання додаткових аргументів у випадку переглядів їхніх справ на предмет застосування різноманітних підстав звільнення від відбування покарання або його зменшення.

Так, у справі № 2-о-296/2010 р. від 9 грудня 2010 р. [6] до Єнакіївського міського суду Донецької області позивачка прохала розірвати шлюб, укладений три роки тому. Причиною свого рішення і відповідно позову заявниця називає засудження її чоловіка до десяти років позбавлення волі. Відтак із дотриманням норм Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України) (ст. 243) [7] суд за заявою одного із подружжя й у порядку окремого провадження розглянув справу про розірвання шлюбу. Суд дослідив матеріали справи й прийшов до висновку про необхідність розірвання шлюбу, оскільки спільне господарство подружжям не ведеться, сторони втратили спільне почуття любові та взаєморозуміння і не погоджуються на примирення та збереження родини. Крім того, суд встановив, що подальше збереження шлюбу буде суперечити інтересам подружжя та їхньої малолітньої дитини.

Не відрізняється процесуально й розірвання шлюбу, укладеного із особою, яка на момент укладання цього шлюбу уже перебувала в місцях позбавлення волі. Як приклад наведемо рішення від 23 грудня 2011 р. Ленінського районного суду міста Луганська у справі № 20-275/11 [8]. До суду звернулася заявниця із проханням розірвати шлюб, укладений із

відповідачем лише рік тому. Причинами позову позивачка вказала відсутність спільного проживання та господарства із відповідачем, оскільки той засуджений до позбавлення волі та перебуває у Кіровській виправній колонії № 33 Управління Державного Департаменту України з питань виконання покарань Донецької області з 2000 року, різні погляди на життя та подальші сімейні відносини.

Відповідач позов визнав та заявив, що не має наміру продовжувати шлюбні відносини.

Таким чином, зважаючи на те, що обидві сторони не бажають збереження шлюбу, суд визнав, що подальше існування сім'ї є неможливим та недоцільним й суперечить інтересам подружжя. На цій підставі суд прийняв рішення про розірвання шлюбу між позивачкою та відповідачем за заявою позивачки, що не суперечить ч. 3 ст. 234 ЦПК України [7], відповідно до якої в порядку окремого провадження розглядаються справи за заявою будь-кого з подружжя, якщо один із нього засуджений до позбавлення волі.

Отже, як бачимо, шлюб за заявою одного із подружжя в разі, якщо інший із подружжя засуджений до позбавлення волі, може бути розірваний лише в судовому порядку в режимі окремого провадження. Однак це створює певні труднощі та обумовлює пролонгованість процесуальної складової розірвання шлюбу, адже позивачеві для подання до суду заяви про розірвання шлюбу необхідно сформувати чималий пакет документів, що підтверджують згоду відповідача на розлучення [5].

У законодавстві також не вирішено питання можливості розірвання шлюбу у випадках вагітності дружини або до досягнення дитиною одного року у цій ситуації, коли вчинено злочин, але не щодо іншого з подружжя, як про це йдеться у ч. 2 ст. 110 СК України [4]. Вважаємо, що факт засудження одного з подружжя до позбавлення волі або довічного позбавлення волі повинен впливати на можливість припинення шлюбу і під час вагітності дружини або до досягнення дитиною одного року.

Викладене вище настановує на думку про доцільність повернення у СК України норми щодо розірвання шлюбу за заявою одного із подружжя в разі засудження іншого до позбавлення волі. На наше переконання, ч. 1 ст. 107 СК України необхідно доповнити п. 3 такого змісту:

«3) засуджений до позбавлення волі на строк не менше п'яти років».

Окремо наголосимо, що зміна строків позбавлення волі із трьох на п'ять років, на нашу думку, необхідна з міркувань узгодження із нормами чинного кримінального законодавства, відповідно до якого строк ув'язнення, що не переважає п'яти років, як міра покарання призначається за нетяжкий кримінальний злочин (ст. 12 Кримінального кодексу України (КК України)) [9].

Це означає, що в місця позбавлення волі можуть потрапляти абсолютно адекватні, неасоціальні особи, вчинення злочину якими обумовив певний прикрий збіг обставин, які бажають виправлення та твердо стали на цей шлях. Відтак такі особи не є «приреченими» на неминучу соціально-психологічну деформацію індивіда внаслідок перебування в установах позбавлення волі та мають усі шанси на повноцінну ресоціалізацію та

відновлення відповідної установленим суспільно-цивілізаційним нормам активності, в тому числі — сімейно-побутової, після відбуття строку покарання.

Крім того, п'ять років — ще цілком допустимий, з погляду психології відносин, строк, упродовж якого сім'ю може бути збережено. Натомість ув'язнення на строк понад п'ять років є мірою покарання за тяжкі та особливо тяжкі злочини. Вчинення таких злочинів уже, як правило, певним негативним чином характеризує особу, яка його вчинила, а тривалий строк перебування в місцях позбавлення волі може розглядатися як передумова остаточної та безповоротної психіко-ментальної й соціальної деформації та деградації особи й практичної неможливості її ресоціалізації, в тому числі — у приватно-сімейних відносинах.

Іншою окремою категорією осіб, яка потребує особливої уваги у процесі дослідження розірвання шлюбу, є військовослужбовці. Як свідчить судова практика, військова служба одного із подружжя доволі часто стає передумовою розірвання шлюбу: вимушені часті переїзди військовослужбовця у зв'язку зі службовою необхідністю, ротацією не сприяють взаєморозумінню у сім'ї, зміцненню почуттів між подружжям, веденню спільного господарства, набуттю спільного майна тощо. Відтак шлюб руйнується остаточно і примирення подружжя є фактично неможливим.

Так, наприклад, рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області у справі № 2-863/10 [10] за позовом про розірвання шлюбу ілюструє ситуацію розірвання шлюбу після п'яти років його існування з причини постійного перебування чоловіка-військовослужбовця у м. Києві, тобто за місцем служби, тоді як дружина із малолітнім сином продовжувала мешкати на Чернігівщині. За таких умов між подружжям уже з перших днів сумісного життя почалися непорозуміння та негаразди, через котрі, а також через фактично сепарований шлюб, позивачка та відповідач стали чужими один одному. Із врахуванням викладеного вище та того, що сторони не ведуть спільного господарства, наполягають на розірванні шлюбу й заперечують проти примирення, суд вирішив, що юридичне збереження сім'ї є неможливим і недоцільним та ухвалив розірвати шлюб. Цьому рішенню суду сприяли також ті обставини, що обидві сторони — і позивачка, і відповідач — підтримали причини розірвання шлюбу та заперечили можливість примирення.

Шлюб, у котрому один із подружжя — військовослужбовець, може бути розірваний і з ініціативи того з подружжя, хто перебуває на військовій службі. Причиною такого рішення найчастіше є небажання партнера (іншого із подружжя) постійно змінювати місце проживання через необхідність супроводжувати свого чоловіка / дружину за умови зміни місця несення військової служби, особливо якщо зміни можуть спричинити погіршення побутового комфорту, соціального статусу або звичного життєвого середовища.

Розірвання шлюбу з ініціативи того із подружжя, хто є військовослужбовцем, також відображено у справі № 445/1436/18 від 24 вересня 2018 р. Золочівського районного суду Львівської області [11]. Особливістю

цієї справи є її гендерний аспект, оскільки військовослужбовцем і позивачем у цьому разі є дружина.

Позивачка звернулася до суду із проханням розірвати шлюб, у котрому вона перебуває упродовж тринадцяти років. Серед причин позову вказала непорозуміння між подружжям і систематичні конфлікти й скандали на побутовому ґрунті, передумовою котрих стало перебування позивачки в зоні АТО як військовослужбовця ЗСУ упродовж року. Унаслідок такого стану речей уже через два місяці після повернення із зони АТО позивачка із донькою вимушені були мешкати окремо від відповідача, а відтак вона вважає, що збереження шлюбу є більше неможливим і суперечить її інтересам.

Із урахуванням того, що позов було визнано відповідачем, із часу фактичного припинення шлюбних відносин та знаходження позову в суді примирення між сторонами не відбулось, а суд встановив, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей і примушування до шлюбу є порушенням прав подружжя, суд ухвалив розірвати шлюб між сторонами.

Наслідком перебування військовослужбовця в зоні АТО доволі часто може стати його полон, тобто — у найзагальнішому розумінні — обмеження свободи (утримання) військовослужбовця державою-противником в особі її військових органів із метою вилучення цього військовослужбовця із подальших військових дій та здійснення шантажу його рідних та органів державної влади України. Особа, яка перебуває у військовому полоні, має набувати статусу військовополоненого [12].

Відповідно до норм Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими [9], і військовослужбовці Збройних сил України, і члени військових добровільних угруповань, котрі ведуть боротьбу із окупантом на тимчасово непідконтрольних Україні територіях, у разі потрапляння в полон до сепаратистів та регулярних військ Російської Федерації, набувають фактично статусу військовополонених. Сьогодні, на жаль, українські військовополонені не можуть почуватися впевнено в тому, що до них у повному обсязі буде застосовано норми міжнародного законодавства, що встановлює і регулює звичай ведення війни. Саме тому перебування в полоні на територіях, тимчасово непідконтрольних Україні територіях, може тривати надзвичайно довго і супроводжуватися суттєвою шкодою життя і здоров'ю військовополонених. Станом на кінець 2019 року в полоні на території, тимчасово непідконтрольній Україні, перебувало близько 300 українських військовослужбовців [13], а також осіб, які належать до трьох інших (відповідно до Женевської Конвенції) категорій військовополонених. Чимало українських військовослужбовців перебувають у полоні упродовж п'яти років і довше.

Зважаючи на зазначене вище та з метою захистити хоча б права військовослужбовця, гарантовані національним законодавством, а також із врахуванням того, що доволі часто мотивацією та стимулом до виживання навіть у найбільш екстремальних умовах для людини є віра в те, що вона потрібна своїм рідним і близьким, що її люблять і чекають, вважаємо за доцільне закріпити на законодавчому рівні норму, котрою забо-

ронялося б розірвання шлюбу із військовослужбовцем, який перебуває у полоні, до його повернення з полону або встановлення інших фактів, що засвідчують його смерть або зникнення безвісти. На нашу думку, таку норму варто передбачити в СК України, доповнивши його статтею 107¹:

«Стаття 107¹. Розірвання шлюбу з військовослужбовцем, який перебуває в полоні

Розірвання шлюбу з військовослужбовцем, який перебуває в полоні, не допускається до його повернення з полону або встановлення інших фактів, що засвідчують його смерть або зникнення безвісти».

Щодо недієздатності як підстави розірвання шлюбу, наголосимо на тому, що доволі часто шлюб розпадається саме через психічну хворобу одного із подружжя (часто це не лише набуте захворювання але й хвороба, про яку такий член подружжя не повідомляв під час укладення шлюбу). Це й зрозуміло, адже навіть найсильніших і найчистіших почуттів буває недостатньо для того, аби продовжувати повноцінне життя в неадекватних, а подекуди й нестерпних і загрозованих для життя й здоров'я членів родини, умовах, що формуються внаслідок нерелевантної поведінки психічно хворого партнера.

Однак, необхідно зауважити, що розірвання шлюбу з причини психічного захворювання одного із подружжя можливе лише за умови визнання у судовому порядку недієздатності цієї особи (ст. 107 СК України). І, як свідчить судова практика, припинення шлюбу шляхом розлучення з причини психічної хвороби одного із подружжя, який визнаний недієздатним, є непоодиноким явищем. Наприклад, у справі № 2-3683-1/07 від 3 грудня 2007 р., що розглядалася у Святошинському районному суді м. Києва [14], до суду звернувся заявник із позовом про розірвання шлюбу на підставі того, що його дружина з 1994 р. захворіла психічним захворюванням і з 1998 року перебуває на обліку в психоневрологічному диспансері із діагнозом «Шизофренія». Від 27 липня 2007 р. рішенням Святошинського районного суду м. Києва його дружина визнана недієздатною, а її опікуном призначена донька.

Зважаючи на викладене вище, інтереси відповідачки в суді представляла донька. Вона в судовому засіданні позов визнала, підтвердженням чого є її письмова заява про розірвання шлюбу між батьком та матір'ю у зв'язку із психічною хворобою останньої, що робить неможливим збереження шлюбу.

Суд заслухав пояснення позивача та опікуна відповідачки, зробив висновок про необхідність задоволення позову та розірвання шлюбу на підставі ст.ст. 110, 112 СК України [4], ст.ст. 10, 56, 60 ЦПК України [7] та інших важливих у процесуальному сенсі статтями ЦПК України. Отже, позов було задоволено і шлюб між позивачем та відповідачкою, чії інтереси в суді представляла її донька як опікун недієздатної особи, розірвано.

Водночас психічна хвороба (або поширене у законодавстві поняття «психічний розлад») — це не завжди підстава для визнання особи недієздатною, адже не кожен психічний стан, що ідентифікується у психіатрії як відхилення від норми, є перманентним і хронічним, а його вияви становлять або можуть становити загрозу для життя і здоров'я оточуючих.

Йдеться про такі психічні розлади, як, скажімо, лунатизм, епілепсія, апатичні та депресивні стани, передменструальний синдром, комплекс спізненої фази сну тощо. Щонайперше, «носії» цих розладів можуть зашкодити лише власному здоров'ю, але не створюють суттєвих незручностей для оточуючих. Крім того, такі стани не тривають постійно, а виявляються лише за певних умов й продовжуються нетривалий проміжок часу. Решту ж свого життя особа провадить цілком звично: працює, перебуває в соціальних взаємозв'язках, комунікує без помітних ускладнень, приймає адекватні рішення та реалізує прийнятні моделі поведінки. Відтак такий індивід не демонструє ознак недієздатності й не може бути визнаний недієздатним, навіть якщо він / вона регулярно звертаються по лікарську допомогу до фахівця й проходять курс лікування.

Попри те, чимало судових рішень у справах про розірвання шлюбу приймаються саме із врахуванням тієї причини, що відповідач страждає на психічні розлади. Так, у справі № 687/735/15-ц від 4 червня 2015 р. Черновецького районного суду Хмельницької області [15] позивачка звернулася до суду із проханням розірвати шлюб, укладений у 2003 році, через несумісність характерів і психічного захворювання відповідача, що засвідчується висновком лікаря-епілептолога. Ані матеріальних претензій, ані претензій щодо участі відповідача у процесі виховання та фінансового забезпечення двох дітей, що народилися у шлюбі, позивачка до відповідача не мала. Сторони з'явилися в судове засідання, позов підтримали.

Суд, із врахуванням усіх викладених вище обставин, прийшов до висновку про те, що подальше збереження сім'ї є неможливим і суперечитиме інтересам одного із подружжя, а тому шлюб повинен бути розірвано.

Отже, як бачимо, виникає певна суперечність між нормами законодавства та практикою розірвання шлюбу: згідно із СК України, шлюб може бути розірвано за заявою одного із подружжя за умови, що один із подружжя визнаний судом недієздатним. Проте, як бачимо із проаналізованих судових справ, розірвання шлюбу судом за заявою одного із подружжя відбувається й через психічний розлад іншого з подружжя без визнання його недієздатним.

Також виникають питання, коли опікуном недієздатної особи є інший з подружжя. СК України встановлює правило, що опікун має право пред'явити позов про розірвання шлюбу, якщо цього вимагають інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним. Зрозуміло, що в цьому випадку необхідно ретельно оцінити питання такої відповідності.

На нашу думку, така ситуація потребує врегулювання, потенційними шляхами котрого є або створення нормативно-правових засад для того, аби суди у процесі розгляду справ про розірвання шлюбу не враховували обставину страждання психічним захворюванням однієї зі сторін справи (як правило, відповідача) як домінуючу причину розпаду шлюбу; або звернення до фактичного інституту судового прецеденту (сталой практики судового розгляду), що, з одного боку, спростить судам прийняття рішень у певних нетипових ситуаціях, а з іншого — може створити сприятливе середовище для зловживань, шахрайства та корупційних махінацій.

Ще однією категорією осіб, розірвання шлюбу із якими потребує окремої уваги науковців, є особи, які перебувають на тимчасово непідконтрольних Україні територіях. У зв'язку із військовою інтервенцією Росії в Україну, незаконною анексією Автономної Республіки Крим, тимчасовою окупацією окремих територій Донецької та Луганської областей, склалися обставини, за котрих розпадаються шлюби внаслідок того, що один із подружжя не бажає змінювати місце проживання, залишати майно або з інших об'єктивних обставин вимушений залишатися на тимчасово непідконтрольних Україні територіях. Зрозуміло, що тривале сепароване проживання подружжя призводить до відчуження партнерів і подальшого розпаду сім'ї.

Особливо гостро це питання обумовлюється тією обставиною, що на тимчасово непідконтрольних Україні територіях органи державної влади України не здійснюють своїх повноважень. Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» будь-які органи, їхні посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їхня діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені в порядку, не передбаченому законом. Частиною 3 цієї статті Закону передбачено, що будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків [16].

Із 2014 року судова практика накопичила чимало справ про розірвання шлюбу через проживання одного із подружжя на непідконтрольній Україні території. Особливо цікавими є випадки юридичної колізії, коли сторони вимушені двічі розривати шлюб — на непідконтрольній Україні території та на території України, оскільки рішення суду, що приймається відповідно до законодавства держави-інтервента, зокрема Російської Федерації, не визнається як законне в Україні.

Так, наприклад, у рішенні в справі № 137/1485/16-ц від 5 серпня 2016 р. Літинського районного суду Вінницької області [17] йдеться про те, що позивач подав позов про розірвання шлюбу між сторонами, який був укладений 27 жовтня 2012 р., так як відповідач, не повідомивши позивача, подала позов до Центрального районного суду м. Сімферополя про розірвання шлюбу, що підтверджується свідоцтвом про його розірвання від 28 січня 2015 р. Такий стан речей став можливим після того, як відповідачка покинула постійне місце проживання у м. Київ та переїхала на територію АР Крим, де набула громадянства Росії.

Оскільки АРК є незаконно анексованою територією, то рішення, ухвалене на ній, не може бути визнане та виконане на українській території. Водночас, суд прийняв до уваги рішення Центрального районного суду м. Сімферополь як свідчення ставлення відповідача до свого шлюбу, а також як доказ того, що відповідач проти розірвання шлюбу не заперечує.

Крім цього, суд прийшов до висновку, що відповідач, розірвавши шлюбні відносини із позивачем на території анексованого Криму, де на сьогодні не є чинним законодавство України, створила позивачеві умови, за яких він на підконтрольній Україні території вважається таким, що

перебуває у шлюбі із відповідачем, хоч відповідач на непідконтрольній Україні території АРК у шлюбі із позивачем не перебуває, що порушує права позивача, а відтак шлюб між сторонами слід розірвати. Також, із урахуванням того, що відповідачка в суд не з'явилася, хоча була проінформована про місце і час судового засідання, і про причину своєї відсутності суд не повідомила, суд розглянув справу та прийняв рішення в ній заочно.

Отже, все викладене вище дає підстави зробити висновок про те, що проблема розірвання шлюбу з окремими категоріями осіб у сімейному праві України залишається відкритою і потребує вирішення шляхом включення до переліку окремих осіб щонайменше таких категорій, як за-суджені до позбавлення волі, військовослужбовці (військовополонені), особи, які перебувають на тимчасово непідконтрольних Україні територіях, а також внесення відповідних змін до загальних правових підходів до питання розірвання шлюбу з такими категоріями осіб та до законодавства України, яким регулюють сферу сімейних правовідносин.

Список використаних джерел

1. *Ватрас В. А.* Особливості суб'єктного складу подружніх і прирівняних до них правовідносин. *Університетські наукові записки.* 2009. № 1 (29). С. 65–70.
2. *Дутко А. О.* Розірвання шлюбу за законодавством України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2014. № 5. С. 51–55.
3. *Сафончик О. І.* Поняття припинення шлюбу та його відмінність від визнання шлюбу недійсним за законодавством України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія».* 2017. № 3. С. 51–60.
4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947–III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL : <http://bit.ly/3bHJv5O>.
5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України від 01.07.2010 р. № 2398–VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL : <http://bit.ly/2MQL6OX>.
6. Рішення Єнакіївського міського суду Донецької області від 09.12.2010 р. у справі № 2-о-296/2010. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL : <http://bit.ly/3rz7lrB>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL : <http://bit.ly/38wLHuJ>.
8. Рішення Ленінського районного суду міста Луганська від 23.12.2011 р. у справі № 2о-275/11. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL : <http://bit.ly/3rFzrl8>.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL : <http://bit.ly/2HuG8kE>.
10. Рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 09.09.2010 р. у справі № 2-863/10. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL : <http://bit.ly/3a2sGUc>.
11. Рішення Золочівського районного суду Львівської області від 24.09.2018 р. у справі № 445/1436/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL : <http://bit.ly/2N9jfcH>.

12. Женевська Конвенція про поводження з військовополоненими: Міжнародна Конвенція від 27.07.1929 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <http://bit.ly/3aQsK8J>.
13. З окупованої території Донбасу вдалося повернути військовослужбовця ЗСУ — українська делегація у ТКГ (23.12.2020). *Радіо Свобода*. URL : <http://bit.ly/36ZydJj>.
14. Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 03.12.2007 р. у справі № 2-3683-1/07. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/3tHlBjI>.
15. Рішення Чемеровецького районного суду Хмельницької області від 04.06.2015 р. у справі № 687/735/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/2Z0XoXE>.
16. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. Закон України від 15.04.2014 р. № 1207–VII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <http://bit.ly/2SJ9mSc>.
17. Рішення Літинського районного суду Вінницької області від 05.08.2016 р. у справі № 137/1485/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <http://bit.ly/3rBmaK1>.

Надійшла до редакції 23.08.2020

Larysa HRYTSYSHYNA

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Divorce with Certain Categories of Persons in Family Law of Ukraine

The paper deals with the issues on divorce with certain categories of citizens in the family law of Ukraine. Particular attention is paid to the legal and certain procedural aspects of divorce with such categories of persons as servicemen (including prisoners of war), persons sentenced to imprisonment, persons suffering from mental disorders, and persons who are temporarily out of Ukraine's control. The purpose of the paper is to research the issue of divorce with certain categories of persons in the family law of Ukraine in order to find appropriate ways to solve problems in this field. Such scientific methods as analysis, synthesis, law and comparative analysis, and elements of content-analysis are applied in the paper. Court cases were analysed with the help of method of cases and they were used as illustration of practice of divorce with certain categories of persons. Ways of resolving of problems that have place in the researched field are suggested. In particular, it is suggested to amend the family legislation of Ukraine, which would: enshrine persons sentenced to imprisonment for a term of not less than five years, as a separate category of persons in the sense of divorce at the request of one of the spouses; it was forbidden to divorce prisoners of war until they returned from captivity. Emphasis is placed on the need to change the conceptual approach of the courts to divorce a person suffering from a mental disorder, which cannot be a basis for declaring a person incompetent. Emphasis is placed on the need to change the conceptual approach of the courts to divorce a person suffering from a mental disorder, which cannot be a basis for declaring a person incompetent. In particular, there is suggested to either create a legal basis for the courts not to take into account the circumstances of mental illness in divorce proceedings, which cannot be a ground for recognizing the incapacity of one of the parties (usually the defendant) as the dominant cause of divorce, or to turn to the actual institution of judicial precedent.

Keywords: family law, divorce, certain categories of persons.